

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Eeva-Riitta Laukkanen &

Petriina Pennanen

PERHETYÖN JA VARHAISKASVA-
TUKSEN YHTEISTYÖ KAJAANISSA

Sosiaali- ja terveysala
2016

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Eeva-Riitta Laukkanen & Petriina Pennanen
Opinnäytetyön nimi	Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyö Kajaanissa
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	44+5 liitettä
Ohjaaja	Kaisa Kontinen

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kahden päiväkodin henkilökunnan ja kahden perhekeskuksen työntekijän mielipiteitä heidän välisestä yhteistyöstä Kajaanissa. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, millaista yhteistyötä he tekevät ja onko se heidän mielestään toimivaa ja merkityksellistä. Opinnäytetyön avulla haluttiin lisätä tietoisuutta perhetyön ja varhaiskasvatuksen tekemän yhteistyön, moniammatillisen ja ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä.

Teoriaosuudessa määriteltiin perhetyö ja varhaiskasvatus sekä avattiin moniammatillisen ja ennaltaehkäisevän työn hyötyjä. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja se toteutettiin kyselytutkimuksena. Kyselylomakkeet sisälsivät avoimia kysymyksiä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustuloksista selvisi, että yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perhetyön välillä on merkityksellistä ja toimivaa. Vastajaat kokivat yhteistyön tärkeänä niin lapsen, perheen kuin oman työnsä kannalta. Tutkimustulokset vahvistivat opinnäytetyön tekijöiden käsitystä siitä, että perhetyön ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä tulisi lisätä ja panostaa siihen muuallakin Suomessa.

ABSTRACT

Author	Eeva-Riitta Laukkanen and Petriina Pennanen
Title	Cooperation between Early childhood Education and Family Work in Kajaani
Year	2016
Language	Finnish
Pages	44+5 Appendices
Name of Supervisor	Kaisa Konttinen

The purpose of this bachelor's thesis was to find out the opinions of the employees in two daycare centres and in two family centres on the cooperation between these two centres in Kajaani. The aim was to find out what kind of cooperation there is and whether this cooperation is well-working and meaningful. The focus was also to raise awareness of the importance of the cooperation and of the multi-professional and preventive work carried out by these centres.

The theoretical part includes a definition of family work and early childhood education. Also the benefits of the multi-professional and preventive work were discussed. The survey was qualitative and it was carried out with an enquiry. The questionnaire included open-ended questions. The material was analyzed with material-oriented content analysis.

The results of the survey showed that cooperation between family work and early childhood education is relevant and well-working. The respondents experienced that cooperation is important to children, families and their job. The results of the survey confirmed the thoughts of thesis authors that there should be more cooperation between family work and early childhood education and it should be focused on also in other parts of Finland.

Keywords Family work, early childhood education, prevention, multi-professionalism, cooperation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	9
3	PERHETYÖ	10
	3.1 Työskentely perheen kanssa	10
	3.2 Työntekijänä perhetyössä.....	12
	3.3 Perhetyön arvopohja – perhetyöntekijän ammattietiikka	13
4	VARHAISKASVATUS	15
	4.1 Varhaiskasvatuksen perustehtävä	15
	4.2 Varhaiskasvatuksen arvopohja.....	17
	4.3 Kasvatuskumppanuus – huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	18
5	MONIAMMATILLISUUS	21
	5.1 Moniammatillisuus päiväkotityössä.....	21
	5.2 Moniammatillisuus perhetyössä.....	22
	5.3 Moniammatillista työtä vai verkostotyötä?.....	23
6	ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ	24
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	26
	7.1 Tutkimuksen luotettavuus	27
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	28
	8.1 Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyömuodot Kajaanissa	28
	8.2 Yhteistyön toimivuus ja merkityksellisyys työntekijöiden näkökulmasta	
	30	
	8.3 Varhaiskasvatuksen työntekijän syyt ottaa yhteyttä perhetyöntekijään..	31
	8.4 Moniammatillisen yhteistyön hyöty perheille ja lapsille	33
	8.5 Perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa nyt ja tulevaisuudessa	35
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
10	POHDINTA.....	39
	LÄHTEET.....	42

LIIKTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Avaintekijöitä perhetyön toteutuksessa (Johansson & Berg 2011, 80-84).	11
Kuvio 2. Päivähoidon perustehtävät (Koivunen 2009, 12).	16
Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyömuodot.	29
Kuvio 4. Yhteistyön toimivuus ja merkityksellisyys.	30
Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen syyt ottaa yhteyttä perhetyöhön.	31
Kuvio 6. Perheestä/vanhemmista nouseva huoli.	32
Kuvio 7. Lapsen käyttäytymisestä nouseva huoli.	33
Kuvio 8. Moniammatillisen yhteistyön hyödyt työntekijöiden näkökulmasta.	34
Kuvio 9. Perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä.	35
Kuvio 10. Vastaajien toiveita perhetyöntekijän työnkuvasta varhaiskasvatuksessa nykyisen lisäksi.	36

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake**LIITE 3.** Perhetyön pyyntö –lomake**LIITE 4.** Tutkimuslupa**LIITE 5.** Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen ja perhetyön välinen yhteistyö valikoitui aiheeksemme, koska sen toteutuminen käytännössä kiinnostaa meitä. Koemme lapsen ja perheen varhaisen tukemisen tärkeäksi. Mielestämme varhaisessa vaiheessa ja heti huolen herättyä annettava tuki on paras keino ennaltaehkäistä myöhemmät vakavammat ongelmat. Haluamme lisätä opinnäytetyömme kautta tietoisuutta varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimivan yhteistyön merkityksestä.

Tutkimus toteutetaan kahden Kajaanissa olevan päiväkodin työntekijöille sekä lisäksi siihen osallistuu kaksi perhekeskuksen työntekijää. Paikaksi valikoitui Kajaani, koska toinen opinnäytetyön tekijöistä on työskennellyt yhdessä tutkimukseen osallistuvassa päiväkodissa. Kokemuksemme mukaan perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tehdään Kajaanissa toisin kuin monissa muissa kaupungeissa.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja aineisto kerätään kyselylomakkeiden avulla. Näkökulminamme ovat perhetyö ja varhaiskasvatus, koska toisella tekijöistä tähän opinnäytetyöhön sisältyy lastentarhanopettajan pätevyyden saaminen. Opinnäytetyömme teoriaosuus koostuu perhetyön ja varhaiskasvatuksen määrittelystä sekä avaamme moniammatillisen ja ennaltaehkäisevän työn hyötyjä ja haasteita.

Opinnäytetyömme päätarkoituksena halutaan selvittää työntekijöiden mielipiteitä yhteistyöstä, sen toimivuudesta ja merkityksellisyydestä sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Kysymme varhaiskasvatuksen ja perhetyön työntekijöiltä, millaisen huolen herätessä päiväkodista otetaan yhteyttä perhetyöhön. Selvitämme kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja miten sen avulla voidaan auttaa lasta ja hänen perhettään. Lisäksi kysymme työntekijöiden kokemuksia perhetyöntekijän työnkuvasta varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä, ja mitä se voisi nykyisen lisäksi olla. Taustatietoina kysymme vastaajan ammattia ja työpaikkaa.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Opinnäytetyön aihe valikoitui kirjoittajien kiinnostuksesta varhaiskasvatuksen ja perhetyön tekemää yhteistyötä kohtaan. Kirjoittajat kokevat perheiden varhaisen tukemisen tärkeäksi ja parhaaksi keinoksi ennaltaehkäistä myöhempiä vakavampia ongelmia. Opinnäytetyöllä halutaan lisätä ihmisten tietoisuutta varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimivan yhteistyön merkityksestä.

Tutkimusaineisto kerätään kyselylomakkeilla kahden Kajaanilaisen päiväkodin henkilökunnalta sekä kahdelta perhekeskuksen työntekijältä. Tutkimuslupaa haetaan Kajaanin varhaiskasvatusjohtajalta ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden vastuualuepäälliköltä. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen ja sisältää avoimia kysymyksiä. Vastauksia tekijät odottavat saavansa vähintään kuusi kappaletta.

Tutkimuksessa selvitetään työntekijöiden mielipiteitä yhteistyöstä, sen toimivuudesta ja merkityksellisyydestä sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Varhaiskasvatuksen työntekijöiltä kysytään, millaisen huolen herätessä he ottavat yhteyttä perhetyöntekijään. Opinnäytetyössä selvitetään kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja miten sen avulla voidaan auttaa lasta ja hänen perhettään. Lisäksi kysytään työntekijöiden kokemuksia perhetyöntekijän työnkuvasta varhaiskasvatuksesta tällä hetkellä, ja mitä se voisi nykyisen lisäksi olla. Taustatietoina kysytään vastaajan ammattia ja työpaikkaa.

Aihetta on tutkittu aiemminkin, vuonna 2012 Vaasassa, jolloin selvitettiin päivähoiton henkilökunnan mielipiteitä perhetyöntekijän tarpeellisuudesta ja työnkuvasta päivähoidossa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että tarvetta perhetyöntekijälle päivähoidossa olisi, ja siitä on tehty ehdotus kasvatus- ja opetusvirastolle. Tutkijoiden käsitys on, että tätä toimintamallia ei ole otettu Vaasassa käyttöön. Tekijät ovat ymmärtäneet, että Kajaanissa perhekeskuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tehdään ja haluavat selvittää kokemuksia siitä ja tuoda sitä kautta ilmi sen tarpeellisuutta.

3 PERHETYÖ

Perhetyölle ei ole tarkkaa määritelmää eikä sitä ole laissa määritelty. Sen ensisijainen tavoite on edistää perheiden hyvinvointia. (Reijonen 2005, 14.) Kunnan velvollisuutena on järjestää ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai hänen perheensä ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun päämääränä on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Tukea annetaan esimerkiksi päivähoitossa. (L13.4.2007/417.)

Perhetyö voidaan jakaa välilliseen ja välittömään. Välillistä perhetyö on silloin, kun työ tai palvelu kohdistuu perheeseen sen jonkun jäsenen kautta. Käytännössä se voi tarkoittaa perheen huomioimista taustalla, yhteydenottoa tai yhteistyön tekemistä perheen kanssa. Välitön perhetyö kohdistuu koko perheeseen tai yhteisöön. Välittömässä perhetyössä on olennaista työn kohdistaminen useaan perheenjäseneseen samaan aikaan ja sitä kautta hyvinvoinnin lisääntymiseen. (Uusimäki 2005a, 31–33.)

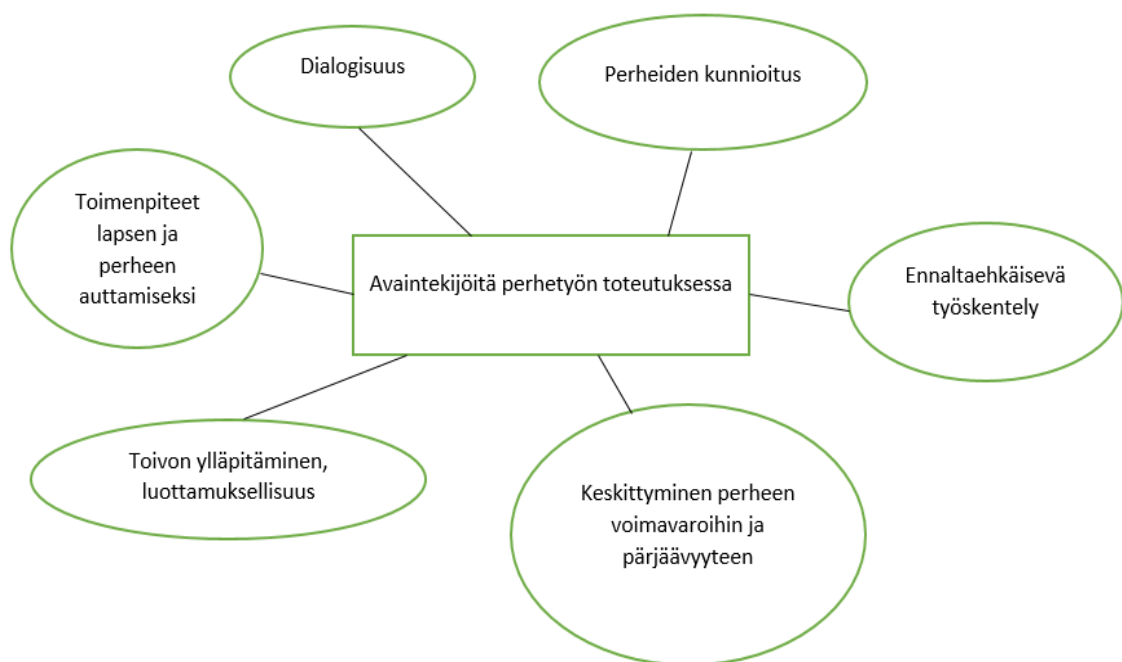
Perhetyön suurimpia haasteita ovat ennakoimattomuus sekä perheiden elämäntilanteiden ennalta-arvaamattomuus. Perhetyössä ollaan tekemisissä elämän monimuotoisuuden kanssa ja siihen liittyy vahvasti tunteet. Lisäksi haasteena on se, että perhetyön vaikutuksia on vaikea osoittaa lineaarisesti ja tulokset näkyvät vasta viiveellä. Perhetyön tavoitteet ovat arkisia. Sillä pyritään ennen kaikkea sosiaaliseen, mutta myös taloudelliseen, fyysiseen ja emotionaaliseen tukemiseen ja vahvistamiseen. Lähtökohtana perhetyölle tulisi aina olla toivo ja ilon tuottaminen. Tavoitteena on luoda uskoa ja luottamusta perheelle elämässä ja arjessa selviytymiseen. (Uusimäki 2005a, 40–41.)

3.1 Työskentely perheen kanssa

Perhetyön motiivina on usein huoli perheestä. Laiminlyödäänkö lapsia tai osaatko vanhemmat kasvattaa heitä? Saavatko lapset osakseen tarvitsemaansa rakkautta ja huolehditäänkö heidän muista tarpeistaan? Huoli on käsitteenä laajempi kuin haitta, riski tai sosiaalinen ongelma. Sen viritys on positiivinen ja eri toimijoita yhteen kutsuva, joten käsitteenä se sopii siksi hyvin perhetyöhön. Huolen käsite

vihjaa huolenpitoon ja positiivisten tekijöiden vaikutuksen lisäämiseen yksilöiden ja perheiden elämässä. (Nätkin & Vuori 2007, 18–19.)

Toimivassa ja hyvinvoivassa perheessä jaetaan onnistumisen kokemuksia sekä voidaan puhua yhdessä myös vaikeista asioista. Hyvinvointia lisää, jos kaikilla perheenjäsenillä on lupa ilmaista tunteitaan. Kun jokaisen tarpeet huomioidaan ja jokaista tuetaan, koko perhe voi paremmin. Perheen päätösvallan ja vastuun on oltava kuitenkin aina aikuisilla. Lapsille voidaan antaa vastuuta heidän ikä- ja kehitystasonsa huomioiden. Kun perheessä jollekin jäsenelle tapahtuu suuria muutoksia tai perhe kohtaa kriisin, voi myös hyvin toimiva perhe haavoittua. Näissä tilanteissa on olennaista, että perheellä on ydinperheen ulkopuolisia verkostoja. Luonnollisten tukiverkostojen puuttuessa korostuvat viranomaisverkostojen merkitys arjen helpottamiseksi. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 12.) Kuviossa 1 on kuvattu tekijöitä, jotka toteutuvat hyvin toteutetussa perhetyössä (Johansson & Berg 2011, 80–84).

Kuvio 1. Avaintekijöitä perhetyön toteutuksessa (Johansson & Berg 2011, 80–84).

Perhetyöntekijän olisi tärkeää aloittaa perheen kanssa työskentely aina tarkastelemalla kunkin perheenjäsenen käsitystä siitä, ketkä henkilöt hän nimeää kuuluviksi

perheeseensä. Tämän jälkeen työntekijän täytyy arvioida, ketkä kaikki ovat perhetyön kohteena juuri kyseisessä perheessä. Työntekijän täytyy myös ratkaista keiden voimavaroja ja tarpeita hän arvioi. Joissakin tilanteissa on tarpeen, että isovanhemmat tai lapsen elämässä olennaisesti mukana olevat muut aikuiset ovat mukana perhetyössä. (Vilén ym. 2010, 10.)

Yhteistyön alkaessa perheen kanssa, selvitetään heidän ongelmallisiksi kokemansa asiat sekä perheen voimavarat ja sisäiset rakenteet. Perheen tukemiseksi pyritään luomaan mahdollisimman konkreettisia tavoitteita, joiden avulla voidaan myös myöhemmin arvioida onko tavoitteisiin päästy työskentelyn aikana. (Reijonen 2005, 11.) Käytännössä perhetyöksi voidaan laskea kaikki perheiden kanssa tehtävä työ. Perhetyön sisältö voi olla esimerkiksi psyykkisen ja sosiaalisen vanhemmuuden tukemista, perheen sisäisen vuorovaikutuksen tukemista, kodin arjen hallintaan liittyvää ohjausta tai vanhempien ohjaamista erityistä tukea tarvitsevan lapsen kasvatuksessa. Erilaisia perhetyön työmuotoja voidaan toteuttaa muun muassa perhetapaamisina, perheterapioina, keskusteluina, kotikäynteinä, kerho- ja leiritoinnina sekä perhekuntoutuksena. Joskus perhetyö kohdistuu vain johonkin perheenjäseneen, mutta samalla työn oletetaan hyödyttävän koko perhettä. (Vilén ym. 2010, 24–27.) Vanhempien kokemusten perusteella perhetyö on parhaimmillaan emotionaalista ja tiedollista tukea, kun taas työntekijöiden mukaan kumppanuutta ja voimaantumisen tukea (Heino 2008, 36).

3.2 Työntekijänä perhetyössä

Perhetyöntekijä on ammattinimike, jossa työntekijän ensisijainen tehtävä on tehdä perhetyötä. Ammattinimikettä ei ole laillistettu, joten siihen vaadittavaa koulutuspohjaa ei ole laissa määritetty. Useimmiten perhetyöntekijöinä työskentelevät ovat sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita eli sosionomeja. Perhetyöntekijänä toimimiseen vaaditaan yleensä vähintään perustutkinto sosiaali- ja terveystieteiden eli lähihoitajan koulutus. (Vilén ym. 2010, 24.) Työn tekemisen edellytyksenä on, että työntekijä on sitoutunut ja motivoitunut työhönsä. Lisäksi hänen täytyy sopeutua jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin ja eri rooleihin, jotka vaihtelevat useasti päivän aikana. (Reijonen 2005, 13–14.)

Perhetyön tarpeesta voi joskus esiintyä ristiriitaa koko perheen ja sen yksittäisen jäsenen näkemysten välillä. Perhetyössä pyritään ottamaan huomioon myös lapsen näkökulma aikuisten näkökulmien ohessa. Työntekijän tulee kuulla ja huomioida kaikkia perheenjäseniä tasapuolisesti. Perhetyötä tarvitaan myös tiedon välittämiseen, muun muassa perhetyöntekijältä sosiaalityöntekijöille. Päivähoidossa on usein kyse yhteistyöstä perheen kanssa, mikä perustuu vuorovaikutukseen ja tiedon välitykseen. (Uusimäki 2005b, 105.)

Perhetyötä tekevät useat tahot. Osa perhetyötä tekevistä tahoista tekee enemmän ennaltaehkäisevää työtä ja osa kohtaa perheen vasta kun perheeseen liittyy suurempi huoli. Palvelumuodot ja perheille tarjottavat palvelut ovat kuntakohtaisia. Yleisimpiä perhetyötä tekeviä tahoja ovat äitiys- ja lastenneuvolat, neuvolan perhetyö, neuvolapsykologit, kasvatus- ja perheneuvolat, lapsiperheiden kotipalvelu, lastensuojelu, seurakunta, järjestöt sekä koulut ja varhaiskasvatuspalvelut. Varhaiskasvatuspalveluiden piirissä tehtävän perhetyön lähtökohtana on eri tahojen kanssa tehtävä yhteistyö. Päiväkotien, perhepäivähoidon ja iltapäiväkerhojen työntekijät tekevät osaltaan myös perhetyötä. Varhaiskasvatuksen piirissä voi työskennellä myös psykologeja tai perhetyöntekijöitä, joiden tehtävänä on tukea perheitä. Perhetyö on perheen hyvinvoinnin ja toimivuuden arviointia ja tukemista. Perhetyön työntekijän arviointi- ja tukemistyötä säätelevät lait, työntekijän ammattitausta, työnkuva ja sille asetetut tavoitteet sekä asiakkaiden tarpeet ja voimavarat. (Vilén ym. 2010, 29–46.)

3.3 Perhetyön arvopohja – perhetyöntekijän ammattietiikka

Kaiken sosiaalialalla tehtävän työn, niin myös perhetyön tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen. Vaatimusta eettiseen työskentelyyn lisää työhön tai ammattiasemaan usein liittyvä valta ja mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan elämään. Perustuslain mukaan yhteiskunnalla on velvoite huolehtia kaikista jäsenistään ja sosiaaliala pyrkii toteuttamaan tätä velvoitetta. Kaiken julkisen toiminnan tulee perustua lakiin, mutta laki antaa harvoin suoria vastauksia arkisen ihmissuhdetyön haastaviin tilanteisiin. Näissä tilanteissa

ammattietiikka ohjaa työntekijän valintoja. Asiakkaan ihmisarvon ja yksilöllisyyden kunnioittaminen, päätöksenteon oikeudenmukaisuus ja perusteet sekä erilaisten vaihtoehtojen näkeminen ja esiin tuominen toimivat hyvänä lähtökohtana eettiselle työlle. (Talentia ry 2013, 5-6.)

Työntekijän tunteet tai toiminnan yleinen hyväksyttävyys eivät voi olla toiminnan lähtökohtana. Ammatilaisen on kaikissa eteen tulevissa tilanteissa pyrittävä mahdollisimman asialliseen ja neutraaliin toimintaan, vaikka hän ei saisikaan osakseen myönteistä palautetta tai ymmärtämystä. Työntekijän ammatillisuutta on olla avoin, rehellinen ja kyetä tunnustamaan omat rajansa, tietämättömyytensä ja tuen tarpeensa. (Talentia ry 2013, 6.) Hyvän itsetuntemuksen omaava työntekijä kykenee käsittelemään tunteitaan, erittelemään työtään ohjaavia arvojaan ja kehittämään itseään. Mitä paremmin työntekijä tuntee itsensä, vahvuutensa ja heikkoutensa, sitä helpompi hänen on ymmärtää myös asiakkaitaan. Kyvyttömyys vastaanottaa asiakkaan kritiikkiä, estää vuorovaikutuksen kehittymistä. (Vilen, Tapio, Janhunen, Nissinen, & Seppänen 2010, 65–66.)

Perhetyössä työntekijän sensitiivisyys ja empatiakyky ovat tärkeässä roolissa. Sensitiivisyys on ihmisen herkkyyttä havainnoida toisen tarpeita ja tunteita sekä vastata niihin riittävän sopivalla tavalla. Se on kykyä vastata toisen tilaan niin, että tämä kokee voimaantuvansa. Tällainen työntekijä kykenee virittäytymään asiakkaan tunnetilaan. Tämä on tärkeää, jotta työntekijä voi tavoittaa jotain asiakkaan kokemusmaailmasta ja olla empaattinen. (Vilen ym. 2010, 66.)

4 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Niiden tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Tietyin edellytyksin jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta. Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättävät vanhemmat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Kunnan on järjestettävä lasten päivähoitoa asukkailleen sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin laki määrää. Kunnan on toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta, kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa järjestäessään varhaiskasvatusta. (L19.1.1973/36.)

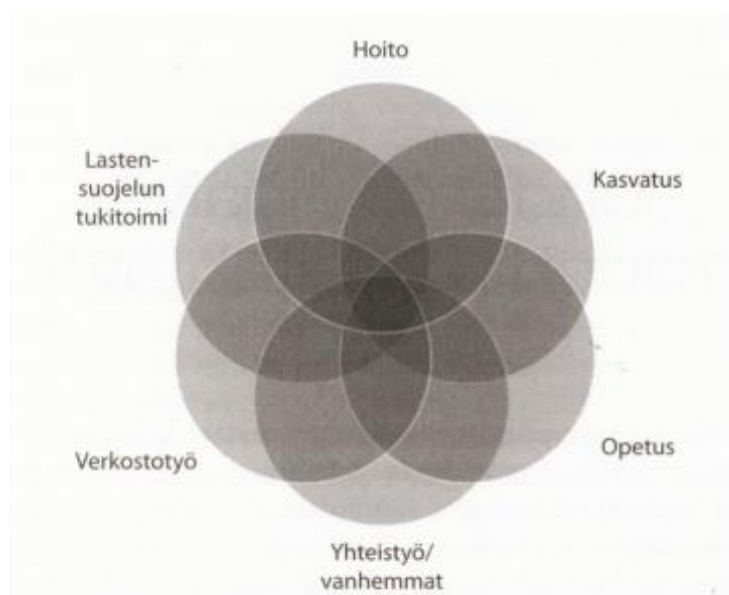
4.1 Varhaiskasvatuksen perustehtävä

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät edellytykset myös kasvulle, kehitykselle ja oppimisille. Varhaiskasvatuksessa pyritään edistämään lapsen hyvinvointia ja toimintakykyä ja huolehditaan perustarpeista. Lapsi kohdataan yksilöllisesti ja hän saa kokemuksia arvostuksesta ja hyväksytyksi tulemisesta. Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Varhaiskasvatuksessa lapsen päivään kuuluvat hoito- ja vuorovaikutustilanteet, arjen pienet työtehtävät ja leikki. Nämä ovat tärkeitä oppimisen ja kasvun tilanteita lapsen elämässä. Kasvattajien tehtävä on muodostaa varhaiskasvatukseen hyvä ilmapiiri, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajat suunnittelevat varhaiskasvatukseen toimintaa ja rakentavat ympäristöä, jossa näkyy lapsille ominainen tapa toimia sekä sisällölliset orientaatiot. Näitä orientaatioita ovat matemaattinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Stakes 2005, 15–26.) Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sisällöllisten orientaatioiden tilalla puhutaan oppimisen alueista. Ne eivät ole erikseen toteutettavia kokonaisuuksia, vaan aihepiirejä yhdistellään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon ja osaamisen mukaan. Oppimisen alueet on kuitenkin jaettu viideksi kokonai-

suudeksi; kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.)

Päivähoidon ydintehtäviksi on määritelty hoito, kasvatus ja opetus. Perustehtäviin voidaan hoidon, kasvatuksen ja opetuksen lisäksi lukea vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi. Kuviossa 2 on kuvattu päivähoidon perustehtävät. (Koivunen 2009, 11.)

Kuviossa 2 havainnollistetaan, miten kaikki osa-alueet voivat olla päivähoidon toiminnassa läsnä yhtä aikaa. Toiminnan tavoitteena on lapsen kaikinpuolinen hyvinvointi ja turvallisuuden tunne lämpimässä vuorovaikutuksessa. Kaikki eivät ole samaa mieltä siitä, että verkostotyö kuuluu päivähoidon perustehtäviin. Verkostotyö on osoittautunut kuitenkin tärkeäksi lapsen kehitykselle etenkin pulmatilanteissa. Tyypillisiä yhteistyökumppaneita päivähoidolle ovat: vanhemmat, neuvolat, perheneuvolat, sosiaalityö, lastensuojelu, perhetyöntekijät, puheterapeutit, toimintaterapeutit, fysioterapeutit, koulupsykologit, opettajat ja sairaalat. Vanhemman ja kasvattajan välinen dialogi on päivähoidossa verkostotyön ydin. (Koivunen 2009, 12–15.)

Kuvio 2. Päivähoidon perustehtävät (Koivunen 2009, 12).

Päivähoidon keskeisenä tehtävänä on edistää lasten kehitystä ja tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, kehitystä tukevaa toimintaa ja suotuisa kasvuympäristö. Päivähoito on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päivähoito on lapselle tärkeä kehitysympäristö, koska lapsi viettää siellä suuren osan lapsuudestaan. Päivähoito tavoittaa lähes koko lapsiväestön, joten päivähoidolla on mahdollisuuksia vaikuttaa lapsen kehitykseen. Lapsen kokemukset päivähoidosta, olosuhteista ja ilmapiiristä siellä vaikuttavat koko heidän elämäänsä. Päiväkodin ulkoiset puitteet ovat merkittävässä asemassa vaikuttamassa lapseen. Lapsiryhmän koko ja ahtaat tilat lisäävät lasten aggressiivista käyttäytymistä. Myös sillä, missä päiväkotiki sijaitsee, millainen piha ja tilat ovat, on merkitystä lapsen kehitykselle. (Taskinen 2010, 41–42.)

4.2 Varhaiskasvatuksen arvopohja

Arvopohja varhaiskasvatuksessa perustuu kansainvälisiin lapsen oikeuksia määrittäviin sopimuksiin, säädöksiin ja asiakirjoihin. Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus on määrittänyt keskeiseksi arvoksi lapsen ihmisarvon. Tähän perusarvoon on liitetty syrjäntäkielto ja lasten tasa-arvoinen kohtelu, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täyspainoiseen kehittymiseen ja lapsen mielipiteen huomioiminen. Suomessa perusoikeussäännöksistä nousevat esille lapsen oikeudet, jotka voidaan konkretisoida varhaiskasvatuksen keskeisiksi periaatteiksi. Niitä ovat lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, lapsen oikeus tulla kuulluksi, saada tarvitsemaansa erityistä tukea ja lapsen oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Stakes 2005, 12.)

Varhaiskasvatuksessa kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että kolme koko elämää koskevaa kasvatuspäämäärää toteutuvat ja ne ohjaavat toimintaa. Ensimmäinen kasvatuspäämäärä on henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen. Siinä tärkeintä on lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen. Sillä luodaan perusta sille, että lapsi voi kehittyä omaksi ainutlaatuiseksi persoonaksi. Toinen kasvatuspäämäärä on toiset huomioon ottavien toimintatapojen ja käyttäytymisen vahvistaminen. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi oppii ottamaan muut huomioon ja välittämään toisista.

Kolmas kasvatuspäämäärä on itsenäisyyden lisääminen. Se tarkoittaa sitä, että lapsi edellytystensä mukaisesti pystyy huolehtimaan itsestään ja läheisistään sekä tekemään itsenäisiä päätöksiä. Tärkeää on, että lapsi saa kokea iloa oppiessaan huolehtimaan itsestään ja luottaa osaamiseensa tarpeellisen huolenpidon ja turvan ollessa kuitenkin koko ajan lähellä. (Stakes 2005, 13.)

4.3 Kasvatuskumppanuus – huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhemmat ovat päävastuussa lasten kasvatuksesta, mutta päiväkodin rooli on tukea perhettä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Päiväkodin tehtävänä on tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa, jotta jokainen lapsi saisi mahdollisuuden kehittyä omien edellytysten mukaisesti. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, 134.) Varhaiskasvatus toteutuu parhaimmillaan, kun lapsen merkityksellisten elinympäristöjen välillä on vahva kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuus on kirjattu myös lakiin lasten päivähoidosta. Koti ja perhe kohtaavat lapsen jokapäiväisessä hoidossa ja kasvatuksessa. (Karila & Nummenmaa 2001, 15.) Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei puhuta kasvatuskumppanuudesta, vaan se on korvattu huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24.)

Kasvatuskumppanuus on huoltajien ja henkilöstön välistä tietoista sitoutumista toimia lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukena. Se on asennoitumista yhteiseen tehtävään, mutta myös konkreettista asioista sopimista molemmille osapuolille sopivalla tavalla. (Stakes 2005, 31.) Huoltajat ja ammattilaiset ovat toisiinsa nähden tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen tuntijoita. Kasvatuskumppanuus rakentuu luottamuksen, kunnioituksen, kuulemisen ja dialogisuuden pohjalta. (Määttä & Rantala 2010, 130.)

Luottamuksellisen suhteen rakentaminen edellyttää, että huoltajan on helppo olla avoin työntekijälle lapsen ja perheen arkeen liittyvistä asioista. Asioita ei kerrota eteenpäin ilman huoltajan lupaa. Päivähoidon on tärkeää tietää lapsen elämään vaikuttavista muutoksista perheessä. Tietäessään näistä lapsen kanssa toimivan aikuisen on helpompi ymmärtää lapsen käytöstä ja tukea asianmukaisella tavalla. (Määttä & Rantala 2010, 172–173.)

Huoltajille on järjestettävä mahdollisuuksia kasvatuskeskusteluihin. Yhteistyön tavoitteena on myös tunnistaa lapsen mahdolliset tuen tarpeet kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollisimman varhain ja luoda vanhempien kanssa yhdessä suunnitelma lapsen tukemiseksi. (Stakes 2005, 31.) Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä moniammatillisessa yhteistyössä (L19.1.1973/36).

Kasvatuskumppanuus asettaa haasteita huoltajien ja ammattilaisten vuorovaikutussuhteelle. Kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, mutta ammattilaiselle asettuu siinä suuremmat odotukset. Ammattilaisten on luotava kasvatuskumppanuudelle hyvät puitteet. Erilaisten huoltajien kanssa syntyy erilaisia vuorovaikutussuhteita. Huoltajilla on omat käsityksensä vuorovaikutuksesta ja kasvatuskumppanuudesta. Päivittäiset käytännöt päiväkodissa muodostavat pohjan huoltajien ja ammattilaisten suhteelle. Kuulumisten vaihto lasta tuotaessa ja haettaessa on suurelle osalle vanhemmista merkittävää ja henkilöstön toimintatapa näissä tilanteissa tuo huoltajille kuvan lasten elämästä päivähoidossa. Päivittäiset keskustelut päiväkodin henkilökunnan kanssa antavat huoltajille ymmärrystä lapsen päiväkotiarjesta. Myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista varten pidetyt keskustelut yhdessä huoltajien kanssa ovat kasvatuskumppanuuden kehittymisen ja luottamuksen avainasioita. Syvää kasvatuskumppanuutta ei synny vain tiedon välittämisen kautta, vaan tarvitaan jaettuja tulkintoja ja yhteisiä päätöksiä. (Karila 2006, 94–108.)

Hyvän päivähoidon yksi tärkein kriteeri on henkilökunta, jolla on aito kiinnostus työtä ja lapsia kohtaan ja avoin ja lämmin suhtautuminen koko perhettä kohtaan. Kun huoltajat tulevat tutustumaan päiväkotiin, he arvioivat kokemuksia ja keräävät vaikutelmia päiväkodin arjesta. Jo tässä vaiheessa alkaa huoltajan ja henkilökunnan välinen yhteistyö. Ensimmäiset kohtaamiset vaikuttavat merkittävästi huoltajien odotuksiin, toiveisiin ja pelkoihin. Ammatilaisen tulee tiedostaa kohtaamisen merkityksellisyys. Heti lapsen aloittaessa päiväkotia keskusteluyhteyden huoltajan ja kasvattajan välillä tulee olla tiivis. Tällä tavalla luodaan pohja kasvatuskumppanuudelle. Lapsen pitkäkestoiset kasvattajasuhteet tuovat lapselle turvallisuutta. (Kari-
koski & Tiilikka 2011, 78–92.) Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden

luonnoksessa (2016, 24) korostetaan yhteistyön merkitystä etenkin siirtymävaiheissa, esimerkiksi lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toiseen päiväkotiin.

Vuorovaikutus ja yhteistyö ovat olennainen osa varhaiskasvatusta. Powellin sosio-ekologinen teoria määrittelee kasvatuskumppanuuden vuorovaikutusta ja sen toimivuutta neljästä eri lähtökohdasta. Perheen puolelta vuorovaikutusta ja sen toimivuutta määrittelevät kulttuuriset arvot ja roolit sekä perheen todellisuus eli kokemus elämäntilanteestaan. Päivähoidon puolelta sitä määrittelee päiväkodin organisaation malli ja arvot eli tuetaanko toiminnalla ja työtavoilla kasvatuskumppanuutta. Päivähoidossa vuorovaikutusta ja sen toimivuutta määrittelee myös henkilöstön ammatillinen pätevyys. Näiden pohjalta päiväkodin merkitystä perheen kasvatus-tehtävässä voidaan arvioida. (Koivula 2004, 81–84.)

Salassapitosäännöt mietityttävät monesti ammattilaisia. Työntekijä saattaa kuulla perheestä tai lapsesta asioita, jotka vaativat keskustelua muiden ammattilaisten kanssa. Paras toimintatapa on keskustella perheen kanssa. Jos perhe ei ole valmis yhteistyöhön, työntekijän tulee tietää raja, milloin asiasta on keskusteltava esimerkiksi esimiehen kanssa. Joskus tilanne voi vaatia lastensuojelua koskevissa asioissa myös yhteydenottoa sosiaalitoimeen ja lastensuojelulain mukaan päivähoiton ammattilaisella on tähän velvollisuus, mikäli asia edellyttää lastensuojelutarpeen selvittämistä. (Määttä & Rantala 2010, 172–173.)

5 MONIAMMATILLISUUS

Moniammatillisuus on eri ammattitaustaisten työntekijöiden tekemää yhteistyötä. Moniammatillisuudessa on kyse jaetusta asiantuntijuudesta ja jokaisella työntekijällä on oma koulutuksensa, ammattitaustansa ja osaamisensa. Moniammatillisuus ja jaettu asiantuntijuus voivat toteutua vain vuorovaikutuksessa, jossa jokaista työntekijää arvostetaan ja kuunnellaan. (Seppänen, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Tapio & Vilén 2010, 208–209.) Moniammatillinen osaaminen vaatii kykyä toimia erilaisissa työryhmissä yli ammatillisten rajojen. Jotta työntekijä kykenee suhteuttamaan oman ammatillisen osaamisensa laajempaan yhteyteen, tulee hänen tiedostaa oma, mutta myös muiden osaaminen. Moniammatillisuudessa on kyse siitä, että oma erityisosaaminen on mahdollista tuoda osaksi moniammatillisen ryhmän yhteisen osaamisen rakentamista. (Karila & Nummenmaa 2001, 34.)

Moniammatillisuus edellyttää dialogisuutta. Dialoginen kieli on avointa ja moniäänistä. Moniammatillisessa työskentelyssä dialogisuus merkitsee aktiivista kuuntelua, vaihtoehtojen pohdintaa, ideoiden positiivista vastaanottamista ja kykyä koota merkitykselliset asiat yhteen. Moniammatillista työtä vaikeuttavana asiana pidetään usein yhteisen kielen puutetta. Kullakin ammattikunnalla on oma terminologiansa. Yhteisen ammattikielen etsiminen on turhaa, sillä moniammatilliseen työhön soveltuu kuitenkin yleiskieli, mitä asiakkaidenkin kanssa käytetään. (Kihlman 2005, 103–104.)

5.1 Moniammatillisuus päiväkotityössä

Päiväkodit muotoutuvat koko ajan enemmän ja enemmän osaksi suomalaista kasvat- ja koulutusjärjestelmää ja se vaatii päiväkotityöltä laaja-alaista osaamista. Työntekijöiden vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön liittyvä osaaminen on välttämätöntä, koska koko päiväkotityö on yhteisöllistä työtä. Moniammatillisen ryhmän yhteiset kokoontumiset ovat parhaillaan tilanteita, joissa kaikkien ryhmään kuuluvien erityisosaaminen ja ryhmän yhteinen osaaminen saadaan käyttöön. Moniam-

matillisen osaamisen muuntuminen resurssiksi ja kehittäväksi toiminnaksi edellyttää päiväkodin työntekijöiltä aktiivista toimintaa. (Karila & Nummenmaa 2001, 29–33, 76.)

Moniammatillisuus on hyvä mahdollisuus päiväkotityön kehittämisessä. Se mahdollistaa eri näkökulmien arvostamisen ja tuo esille sitä erityisosaamista, jota eri työntekijöillä ja ammattiryhmillä on annettavana. Moniammatillisuus päiväkodissa voi olla sisäistä ja ulkoista. Sisäinen moniammatillisuus on päiväkodin eri ammattiryhmien yhteistä, jaettua ammatillista toimintaa päiväkodin perustehtäviä toteuttaessa. Tästä esimerkkinä on päiväkodin samassa lapsiryhmässä työskentelevä henkilöstö. Ulkoinen moniammatillisuus tarkoittaa päiväkotihenkilökunnan yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa, jotka työskentelevät samojen perheiden ja lasten parissa. Se on toimimista verkostoissa, eli esimerkiksi yhteistyötä erityislapsen kuntoutuksessa muiden tahojen kanssa. (Karila & Nummenmaa 2001, 41–42.)

5.2 Moniammatillisuus perhetyössä

Moniammatillisuuden tärkeys korostuu myös perhetyössä. Perheen kriisitilanteessa tarvitaan monenlaista osaamista, jotta pystytään tukemaan asiakkaita kokonaisvaltaisesti. Eri ammattitaustoista tulevat työntekijät näkevät perheessä eri asioita. Moniammatillisuudessa on ensisijaisen tärkeää pitää asiakas oman elämänsä asiantuntijana. (Seppänen ym. 2010, 208.)

Perhetyötä koskevissa keskusteluissa korostuu yhteistyön ja moniammatillisuuden haasteet. Arja Veijolan (2004) tekemän tutkimuksen mukaan moniammatillisen perhetyön esteenä ovat tiedon puute, suvaitsemattomuus, asiantuntijakeskeisyys sekä toiminnan pirstaleisuus. Kunnan tehdessä lastensuojelun suunnitelmaa, lastensuojelun avohuoltoa ja ennaltaehkäisevää työtä olisikin tärkeää tarkastella yli sektorirajojen. Perhetyön kehittymiseen vaikuttaa myönteinen ilmapiiri, joka tarvitsee työntekijöiltä positiivisen asennoitumisen ja valmiudet muutoksiin. Toinen kehittymiseen vaikuttava seikka on keskusteleva kulttuuri, joka ilmenee keskustelutaitona ja tietoisuutena asioista. (Heino 2008, 36.)

5.3 Moniammatillista työtä vai verkostotyötä?

Moniammatillinen työ nähdään usein synonyymina verkostotyölle. Verkostotyö ei kuitenkaan ole aina moniammatillista eikä moniammatillinen työ verkostoitunutta. Verkostoja on monenlaisia ja ne voivat olla suljetuista salaseuroista avoimiin sähköpostijakelulistoihin. (Kihlman 2005, 98–102.) Varhaiskasvatuksessa verkostoyhteistyötä tehdään laajasti koko lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Keskeisimpiä yhteistyötahoja ovat opetus-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja liikunta-toimi, seurakunnat, järjestöt ja oppilaitokset. Verkostotyön tavoitteet kirjataan yksikön ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Verkostoyhteistyön yksi keskeisin tavoite on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. (Stakes 2005, 10.)

6 ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ

Kasvun ja kehityksen tukemisessa pyritään aina lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen ja mahdollisten ongelmien varhaiseen tunnistamiseen. (Honkanen & Suomala 2009, 41). Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan ongelmien havaitsemista ja niihin ratkaisujen löytämistä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen on ennalta ehkäisevää toimintaa. Sitä ei tulisi ymmärtää ongelma- tai oirelähtöiseksi toiminnaksi. Se on prosessi, jonka tavoitteena on löytää lapsen tilanteeseen ratkaisuja ja tavoitteita, joita kohti kuljetaan. Varhaiseen puuttumiseen kuuluvat ennaltaehkäisevä toiminta eli preventio ja korjaava toiminta eli interventio. Prosessin tulisi painottua ennaltaehkäisyyn. Viime vuosina resurssit ovat supistuneet ja korjaavan työn tarve on lisääntynyt niin, että ennalta ehkäisevään toimintaan ei ole jäänyt resursseja. (Huhtanen 2007, 28–30.)

Päivähoidossa lapsen tukeminen on määritelty usein erityispäivähoitoon. Nyky-yhteiskunnassa määrittely ei kuitenkaan enää riitä, sillä lasten tuen tarve on lisääntynyt. Rajaa erityisen ja tavallisen välille on vaikea tehdä näkyväksi. Erityisen tuen rinnalle on tullut varhaiskasvatukseen myös varhainen tuki. Se tarkoittaa lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista ja mahdollisimman varhain käynnistyviä tukitoimia. Varhaiseen tukeen liittyy ennaltaehkäisevä näkökulma, eli pyritään tunnistamaan lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijät ajoissa. Varhainen tuki perustuu perusosaamiselle. Sen järjestämisessä erityispedagoginen tieto ja osaaminen ohjaavat päivittäistä toimintaa sekä menetelmien, ratkaisujen ja toiminnan muokkaamista. Ennaltaehkäisevä näkökulma edellyttää ympäristön ja toimintatapojen suunnittelua ja arviointia. (Heinämäki 2006, 9–10.)

Lapsen kasvussa ja kehityksessä voi olla vaiheita, joihin hän tarvitsee tukea. Tuen tarpeiden havaitseminen edellyttää varhaiskasvattajilta hyvää lapsen kehityksen pääpiirteiden tunnistamista. Tukitoimien suunnittelu perustuu aina tuen tarpeen tunnistamiselle ja huolelliselle analysoinnille. On tärkeä tunnistaa ne ympäristöt ja tilanteet, missä lapsi tarvitsee tukea. Vasta näiden jälkeen voidaan kehittää varhaista tukea lapselle. Varhaiskasvatuksessa varhaista tukea kehittäessä on otettu

lähtökohdaksi kysymys: mitä tehdään, kun puuttuminen on tehty? Miten päivittäinen toiminta muuttuu? (Heinämäki 2006, 13–14.)

Varhaiselle puuttumiselle antaa aihetta lapsen käyttäytymisen herättämä huoli. Tätä tilannetta kuvaa hyvin ilmaus, että ”savu nousee, vaikka liekkejä ei vielä näy” (Huhtanen 2004, 46). Varhainen puuttuminen lähtee liikkeelle huolen puheeksi ottamisesta. Tärkeää on aluksi arvioida: kärsiikö lapsi, onko lapsella paha olla, onko lapsella oppimisen esteitä ja tarvitseeko lapsi apua. Varhaisen puuttumisen arvioinnissa on mietittävä onko kysymys lapsen, perheen, kasvattajan vai päivähoitopaikan ongelmasta. (Koivunen 2009, 89.)

Työtapana varhainen puuttuminen ohjaa työntekijää ottamaan asian puheeksi lapsen vanhempien kanssa mahdollisimman varhain. Lapsen tuen tarpeen arviointi tehdään yhdessä vanhempien kanssa arvioimalla ja tarkastelemalla vanhempien ja päivähoiton henkilöstön tekemiä havaintoja lapsesta. (Heinämäki 2006, 14–37.) Perheiden kanssa työskentelevät tarvitsevat ammatillista rohkeutta ja herkkyyttä ottaa huoli puheeksi. Yhdessä voidaan etsiä ratkaisuja tilanteeseen, tai tahoja, joiden puoleen voisi kääntyä saadakseen tukea ja apua. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 89.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei ole saada tilastollisia yleistyksiä vaan niissä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta. Laadulliseen tutkimukseen osallistuvilla henkilöillä on tärkeä olla mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 85.)

Opinnäytetyössä selvitettiin työntekijöiden mielipiteitä yhteistyöstä, sen toimivuudesta ja merkityksellisyydestä sekä henkilökunnalle että asiakkaille. Lisäksi tutkimuksessa kysyttiin kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja miten sen avulla voidaan auttaa lasta ja hänen perhettään. Taustatietoina kysyttiin vastaajan ammattia ja työpaikkaa. Alla luetellaan tutkimuksen tutkimuskysymykset, eli ne pääkysymykset, joihin tutkimuksessa haluttiin saada vastauksia.

1. Millaista yhteistyötä varhaiskasvatus ja perhetyö tekevät Kajaanissa tällä hetkellä?
2. Mitä mieltä työntekijät ovat yhteistyön toimivuudesta ja merkityksellisyydestä?
3. Millaisen huolen herätessä varhaiskasvatuksen työntekijät ottavat yhteyttä perhetyöntekijään?
4. Miten moniammatillinen yhteistyö auttaa lasta ja perhettä?
5. Mikä on perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä, ja mitä se voisi nykyisen lisäksi olla?

Kyselylomakkeita lähetettiin yhteensä kymmenen kappaletta ja niistä palautettiin yhdeksän. Kyselylomake (Liite 2) sisälsi avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten avulla toivottiin saavan mahdollisimman monipuolisia ja todenmukaisia vastauksia.

Pitkän välimatkan vuoksi lomakkeiden postittaminen valikoitui järkevimmäksi vaihtoehdoksi toteuttaa kysely. Paperiseen kyselyyn päädyttiin, koska sen katsottiin olevan vastaajien näkökulmasta helpoin vastaustapa. Kyselylomakkeet lähetettiin

päiväkoteihin ja perhekeskukseen, jossa esimies jakoi lomakkeet tiimeille/työntekijöille. Vastaajat vastasivat kyselyyn nimettömästi ja esimies lähetti vastaukset postimerkillä varustetussa vastauskuoressa. Vastausaikaa oli kolme viikkoa, jotta vastauksia saataisiin mahdollisimman paljon.

Vastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tuomen & Sarajärven (2009, 108) mukaan aineiston analysointi voidaan jakaa kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoitiin eli pelkistettiin poimimalla vastauksista yksittäisiä ilmaisuja. Toiseksi aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin ilmaukset alaluokkiin. Viimeisessä vaiheessa luotiin teoreettiset käsitteet eli abstrahoitettiin. Näiden kolmen vaiheen lisäksi aineisto kvantifioitiin. Kvantifiointi tarkoittaa Burns & Groven (1997) mukaan sitä, että aineistosta lasketaan, kuinka monta kertaa sama ilmaus esiintyy vastauksissa.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Jokaisessa tehdyssä tutkimuksessa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta. Analysoijan täytyy käsitellä vastauksia puolueettomasti eikä siihen saisi vaikuttaa esimerkiksi oma suhtautuminen tutkittavaan aiheeseen. Tutkimustulosten luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Validiteetti mittaa, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on aiemmin luvattu. Reliabiliteetti taas kuvaa tutkimustulosten toistettavuutta eli sitä, saataisiinko samat vastaukset, mikäli tutkimus tehtäisiin uudelleen. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 131–133.) Kyselylomakkeen kysymyksistä pyrittiin tekemään selkeät ja helposti ymmärrettävät, jotta väärin ymmärryksen riski voitiin minimoida. Lisäksi saatekirjeeseen laitettiin mukaan yhteystiedot, mikäli kyselylomakkeesta tulisi jotain kysyttävää.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Opinnäytetyön kyselyyn osallistui kahden Kajaanin päiväkodin henkilökuntaa niin, että jokainen tiimi sai vastattavaksi yhden kyselylomakkeen sekä kaksi varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyötä tekevää Kajaanin perhekeskuksen työntekijää. Vastaa-jina oli lastentarhanopettajia, lastenhoitajia, erityisavustajia sekä perheohjaaja. Päi-väkodeista ja perhetyöstä saatuja vastauksia ei eritelty, koska vastaukset eivät poi-kenneet toisistaan ja vastaajien tunnistamattomuus haluttiin säilyttää. Tutkimustu-loksissa käytetyt suorat lainaukset on kirjoitettu kursiivilla ja sisennettynä.

8.1 Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyömuodot Kajaanissa

Vastaajilta kysyttiin, millaista yhteistyötä varhaiskasvatus ja perhetyö tekevät Ka-jaanissa tällä hetkellä vastaajan näkökulmasta katsottuna. Vastaajista kaikki kertoi-vat perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyömuodoiksi konsultaatioavun pyytä-misen perhetyöstä. Myös yhteiset palaverit lapsen asioihin liittyen, jolloin tietoa saadaan helposti siirrettyä eri osapuolille ja voidaan nähdä lapsen ja perheen koko-naistilanne paremmin, koettiin tarpeellisiksi. Perhetyön pyyntö (varhaiskasvatuk-sesta perhetyöhön huolen herätessä, Liite 3), perhekoulu (johon osallistuu lapsi, perhe, lastentarhanopettaja ja perhetyöntekijä) sekä perhetyöntekijän ja lapsen kah-denkeskiset tapaamiset päiväkodissa koettiin yhtä tärkeinä työmuotoina. Valvottu tapaaminen päiväkodissa ja perhetyöntekijän pitämä yhteistoiminnan harjoittelu useamman lapsen kanssa mainittiin vastauksissa kerran. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyömuodot.

Toisen kyselyyn osallistuneen päiväkodin työntekijöiden vastauksista tuli ilmi, että heidän ei ole enää mahdollista saada perhetyöntekijää käymään lapsen luona päiväkodissa. Heidän mielestään tämä oli ollut hyvä työmuoto. He kertoivat, että nykyisin leikkiterapia järjestetään tarvittaessa lapsen kotona.

”Perhetyö on mukana varhaiskasvatuksessa asiakasperheen palavereissa. Samoin perhetyön ja varhaiskasvatuksen välillä on tiedonsiirtoa puoli ja toisin. Perhetyö voi myös tuoda palavereissa vanhempien näkemystä esille, mikäli vanhemmat eivät itse ehkä uskalla.” V8

”Myös linkkinä kodin ja päivähoidon välillä perhetyö on ollut joskus tarpeen, on saatu yhteinen näkemys lapsen edusta ja elämästä.” V1

”Varhaiskasvatus tekee perhetyön pyynnön yhdessä vanhempien kanssa.” V7

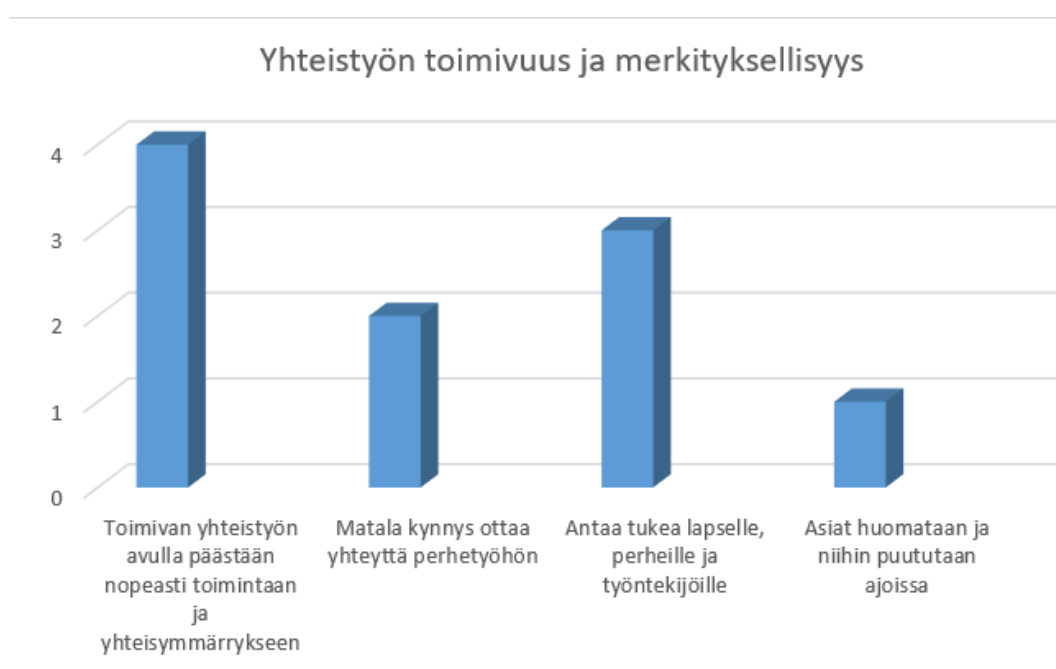
”Perhetyöntekijä voi tarjota kahdenkeskistä aikaa lapselle tai yhteistoiminnan harjoittelua parin lapsen kanssa.” V2

”Perhekoulun vetämisessä varhaiskasvatuksen henkilöstöä on ollut avustajina.” V2

8.2 Yhteistyön toimivuus ja merkityksellisyys työntekijöiden näkökulmasta

Seuraavaksi kysyttiin työntekijöiden mielipiteitä yhteistyön toimivuudesta ja merkityksellisyydestä. Kaikki vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että yhteistyö on kaikkien osapuolten näkökulmasta tärkeää ja merkityksellistä. Sitä koettiin myös tarvittavan jatkuvasti yhä enemmän. Yhteistyön koettiin sujuneen työntekijöiden välillä hyvin. Yhdessä vastauksessa tuli ilmi, että perhe voi kuitenkin joskus kieltäytyä yhteistyöstä perhetyön kanssa, mikäli työtä tullaan tekemään heidän kotiinsa. Yhteisiä palaverieita päiväkodilla sen sijaan pidettiin toimivina.

Toimivan yhteistyön todettiin auttavan perheitä, lapsia sekä työntekijöitä monin tavoin (Kuvio 4.) Vastauksissa todettiin, että yhdessä voidaan hakea toimivia hoitopolkuja perheiden tueksi. Lisäksi useat päiväkodin työntekijät kokivat saavansa perhetyöltä tukea omaan työhönsä.

Kuvio 4. Yhteistyön toimivuus ja merkityksellisyys.

”Perhekoulussa: asiakkaat olleet tyytyväisiä ja saaneet pääsääntöisesti apua.” V9

”Toimii se, vaikkakin joskus perhe kieltäytyy yhteistyöstä perhetyön kanssa kun se tulee kotiin. Palaverissa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa aloittamisesta, mutta mieli muuttuu ja toivoisin perhetyölle keinoja tällaisiin tilanteisiin, että yhteistyö ei katkeaisi. Puhelinsoitot perhetyöstä päiväkotiin ovat todella tärkeitä ja niitä voisi olla enemmän.” V5

”Varhaiskasvatukselle toimivaa ja merkityksellistä siksi, että apu tulee pian, sujuvaa ja vanhemmat suostuvat yhteistyöhön hyvin. Tämä tarkoittaa myös varhaiskasvatukselle sitä, että asia on huomattu ajoissa.” V7

8.3 Varhaiskasvatuksen työntekijän syyt ottaa yhteyttä perhetyöntekijään

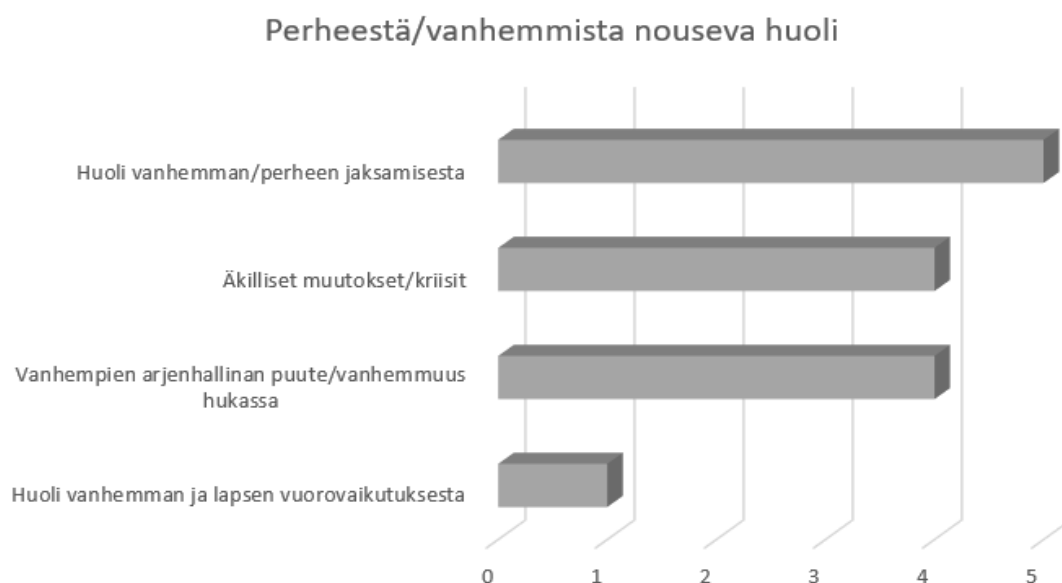
Kolmantena vastaajilta kysyttiin, millaisissa tilanteissa varhaiskasvatuksesta otetaan yhteyttä perhetyöhön. Eli mitkä syyt tai tekijät saavat työntekijän huolen heräämään ja pyytämään apua. Kuviossa 5 kerrotaan vastausten jakautuminen pääluokkiin, joita olivat vanhemmuudesta/perheestä nouseva huoli, lapsen käyttäytymisestä nouseva huoli sekä kodin ja päiväkodin yhteistyöstä nouseva huoli. Alla on kerrottu tarkemmin näiden pääluokkien sisällöistä.

Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen syyt ottaa yhteyttä perhetyöhön.

”Kun on huoli perheen voimavaroista ja vuorovaikutuksesta lapsen kanssa. Usein ylivilkkaus/keskittymättömyys tai arkuus lapsessa ovat hälytysmerkkejä.” V2

Kuviossa 6 on eriteltyä alaluokkiin perheestä ja vanhemmuudesta nousseet ilmaukset. Kuvioista käy ilmi, että yleisimmiksi syiksi yhteydenottoon nousivat vanhemman tai vanhempien uupumus, puutteet vanhemmuudessa ja arjenhallinnassa ja perheiden kriisit tai äkilliset muutokset.

Kuvio 6. Perheestä/vanhemmista nouseva huoli.

”Vanhemman uupumus, masennus (jotka jo todettu), jolloin olemme huomanneet muutoksen lapsessa (esimerkiksi: tulee myöhässä, vaatteet likaiset, pienet ja risaiset, lapsi reagoi muutokseen).” V7

Toiseksi pääluokaksi nousi lapsen käyttäytymisestä nouseva huoli (Kuvio 7.) Tämä jaettiin kahteen alaluokkaan: lapsen käytösongelmiin sekä lapsen selkeään tarpeeseen saada aikuisen kanssa kahdenkeskistä aikaa. Kolmas pääluokka oli kodin ja päiväkodin yhteistyöstä nouseva huoli. Myös nämä ristiriitatilanteet kodin ja päiväkodin välillä nähtiin syynä pyytää apua perhetyöstä.

Lapsen käyttäytymisestä nouseva huoli

Kuvio 7. Lapsen käyttäytymisestä nouseva huoli.

”Usein varhaiskasvatuksesta otetaan yhteyttä/tehdään perhetyön pyyntö, kun lapsen käyttäytymisen haasteet ovat hankalia. Päiväkodista toivotaan perhetyön tukea päiväkotiin lapsen kanssa työskentelyyn.” V8

8.4 Moniammatillisen yhteistyön hyöty perheille ja lapsille

”Samat asiat yhdistetään yhteiseen palaveriin. Vanhemman ei tarvitse huolehtia, vaan kaikki hoituu saman katon alla!” V6

Seuraavaksi kysyttiin miten moniammatillinen yhteistyö auttaa vastaajien mielestä heidän asiakkaitaan, lapsia ja perheitä. Vastauksista poimittiin kuviossa 8 näkyvät ilmaukset. Vastaajien mielestä yhteisen näkemyksen löytyminen auttaa vähentämään päällekkäistä työtä ja näinollen kaikkien työ tehostuu. Toimivan moniammatillisen yhteistyön ajateltiin antavan lapselle tukea, turvaa ja onnellisen lapsuuden. Vastauksista myös tuli ilmi, että perheet kokevat saavansa tukea ja äänensä kuuluviin.

Kuvio 8. Moniammatillisen yhteistyön hyödyt työntekijöiden näkökulmasta.

Yhteisten palavereiden järjestäminen koettiin hyväksi sekä perheiden, että työntekijöiden näkökulmasta. Vastaajat painottivat, että perheet saavat tällä tavoin avun tehokkaasti, perheen tilanne on eri toimijoiden tiedossa sekä kaikkien asiantuntemus saadaan käyttöön. Sujuvan yhteistyön edellytyksenä pidettiin sitä, että kaikilla on tiedossa oma rooli ja vastuut on jaettu selkeästi.

”Lasta: saa tarvitsemansa tuen kehitykselleen ja kasvulleen sekä tätä kautta oppiminen helpottuu tai piilossa ollut kapasiteetti tulee näkyväksi. Lapselle tulee turvallinen olo välittävistä aikuisista, kun esimerkiksi perhetyö jatkuu masentuneen vanhemman ollessa kotona/käy omaa terapiaansa.” V7

”Kokemus siitä, että kuunnellaan ja ollaan tärkeitä, on merkittävä. Perheen arjen strukturointi on aika keskeistä. Monesti mielenterveys- ja päihdeongelmat liittyvät kuvioihin ja perhetyöntekijästä muodostuu tukihenkilö suhteessa muihin viranomaisiin.” V2

8.5 Perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa nyt ja tulevaisuudessa

Viimeisenä kysymyksenä oli määritellä perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä sekä kertoa mitä se voisi olla nykyisen lisäksi. Useassa vastauksessa nousi esille, että yksi tärkeistä toimintamuodoista on perhetyöntekijän vierailut lapsen luona päiväkodilla viikoittain ja antaa hänelle kahdenkeskistä aikaa. Yhdessä vastauksessa tämän mahdollisuuden todettiin loppuneen, koska kyseinen työntekijä on siirtynyt muihin tehtäviin. Vastaja koki työmuodon olleen hyvä.

”Työn raamit vaihtelevat riippuen perheestä ja asiakastilanteesta. Työnkuva on perheen tukemista.” V1

”Toivoisin, että perhetyöntekijä kävisi lapsen luona myös päiväkodissa. Se alentaa vanhempien kynnystä ottaa apua vastaan. Kotiin ei ole helppo heti vierasta päästää.” V5

Kuten kuviosta 9 käy ilmi, eniten vastauksissa kuvattiin perhetyöntekijän roolin olevan tärkeä yhteistyökumppani. Lähes yhtä tärkeinä pidettiin perhetyöntekijän vierailuja lapsen luona päiväkodissa sekä olla perheen/vanhempien tukija. Varhaiskasvatuksen ajateltiin keskittyvän enemmän lapsen opetukseen ja kasvatukseen. Yksi vastaja mainitsi perhetyöntekijän tuovan lapsen päiväkotiin.

Kuvio 9. Perhetyöntekijän työnkuva varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä.

Vastaajien mielestä yhteistyö sujuu nykyiselläänkin jo hyvin, mutta sitä voisi kuitenkin vielä tiivistää. Myös päiväkotiin tehtävää ennakoivaa työtä kaivattiin lisää. Ennakoivan työn sisältöä ei kuitenkaan kuvattu tarkemmin mitä sen haluttaisiin olevan. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Vastaajien toiveita perhetyöntekijän työnkuvasta varhaiskasvatuksessa nykyisen lisäksi.

”Perhetyöntekijä auttaa suoraan kotiin. Tällä hetkellä en osaa sanoa mitä se voisi nykyisen lisäksi olla, koska meillä on niin toimiva viikoittainen yhteistyö veo:n kanssa ja eskareilla koulun psykologin, laaja-alaisen erityisopettajan ja kuraattorin palvelut saatavilla. Kevätpuolella myös terveydenhoitaja.” V7

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme päätarkoituksena haluttiin selvittää työntekijöiden mielipiteitä yhteistyöstä, sen toimivuudesta ja merkityksellisyydestä sekä henkilökunnalle että perheille. Kysyimme varhaiskasvatuksen ja perhetyön työntekijöiltä, millaisen huolen herätessä päiväkodista otetaan yhteyttä perhetyöhön. Selvitimme kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja siitä, miten sen avulla voidaan auttaa lasta ja hänen perhettään. Lisäksi kysyimme työntekijöiden kokemuksia perhetyöntekijän työnkuvasta varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä, ja mitä se voisi nykyisen lisäksi olla.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016, 25) painotetaan, että monialaisen yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain taholla herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Tutkimus osoitti, että monialainen yhteistyö koettiin kaikissa vastauksissa hyödylliseksi ja tärkeäksi sekä perheen, että työntekijöiden kannalta. Kirjoittajat olettivatkin asian olevan näin ja myös opinnäytetyössä käytetty teoria puhuu yhteistyön puolesta.

Vastauksista kävi ilmi, että yhteistyömuotoja ollaan lähiaikoina vähentämässä, mistä työntekijät olivat huolissaan. Päivähoidon ja perhetyön yhteiset palaverit säästävät niukkoja resursseja ja perheen tilanne tulee huomioitua kokonaisvaltaisesti. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että yhteistyö on sujuvaa ja sille annetaan myös päättäjien taholta mahdollisuus. Tutkimuksen tulokset antavat myös päättäjille tietoa työntekijöiden mielipiteistä. ”Talous ohjaa nykyään kaikkea päätöksentekoa, ja sosiaalitoimen vähäisiä resursseja on entistä helpompi leikata, koska päihdehuollon tai lastensuojelun asiakkaat eivät nouse barrikadeille vaatimaan oikeuksiaan”, sanoo JHL:n suunnittelija Marjo Katajisto Motiivilehden haastattelussa toukokuussa 2011. Samassa artikkelissa Helsingin päivähoito JHL -yhdistyksen puheenjohtaja Anita Vihervaara toteaa, että päivähoidon moniammatilliset tiimit tekevät nykyisin luontevasti yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun ja perheneuvoloiden kanssa. Hallinnollinen laatikkoleikki ei kuitenkaan tuo lisäarvoa tai säästöjä, jos toimijoiden välillä ei ole yhteistyöfoorumia ja mahdollisuutta verkostoitumiseen. (Puustinen 2011.)

Vilénin ym. mukaan (2010, 40–41) jokaisessa perheessä on aina myös voimavaroja, joiden esille nostaminen ja korostaminen ovat tärkeitä kaikissa tilanteissa, etenkin silloin, kun perheessä on enemmän huolta. Työntekijän kyky nähdä perheisiin liittyviä huolenaiheita riittävän ajoissa ja ohjata tarvittaessa eteenpäin on tärkeää. Vastauksista selvisi, että suurimmat syyt perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön alkamiselle on perheestä tai lapsesta nouseva huoli. Huoli voi olla esimerkiksi vanhemman uupumus tai lapsen käytösongelmat. Toimivan moniammatillisen yhteistyön ajateltiin antavan lapselle tukea, turvaa ja onnellisen lapsuuden. Vastauksista myös tuli ilmi, että yhteistyön avulla perheet kokevat saavansa tukea ja äänensä kuuluviin. Vastaukset vahvistavat teoriaa siitä, että moniammatillisella yhteistyöllä on positiivisia vaikutuksia perheen ja lapsen tilanteeseen myös pitkällä aikavälillä.

Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön koettiin toimivan jo niin hyvin, ettei vastaajilla ollut montaa ehdotusta mitä se voisi olla nykyisen lisäksi. Yhteistyön tiivistämistä ja päiväkotiin tehtävää ennakoivaa työtä kaivattiin vielä lisää. Toive ennakoivan työn lisäämisestä on kuitenkin ristiriidassa yhteiskunnan taloustilanteen kanssa, jossa nykyisiäkin palveluita jatkuvasti leikataan. Ennaltaehkäisevän työn merkitystä on vaikea perustella päättäjille, koska sen tuottamaa tulosta on haastava mitata ja arvioida. Siksi se jää usein puheen tasolle.

Vastausten perusteella voidaan päätellä, että perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä kannattaa tehdä ja muidenkin kaupunkien tulisi panostaa tähän. Toimivalla verkostotyöllä pidetään kynnys matalana pyytää konsultaatioapua muualtakin kuin oman toimialan sisältä. Tämä estää pienten huolten kasvamista suuriksi huoliksi, joihin tarvitaan kalliimpia erityistason palveluita.

10 POHDINTA

Aiheen valinta ei tuottanut meille ongelmia. Halusimme aiheen, jonka parissa jaksamme viettää aikaa, olihan tiedossa pitkä projekti. Kummallakin meistä oli kiinnostusta perhetyötä kohtaan ja koska toisella tekijällä on tavoitteena lastentarhanopettajan pätevyys, päädyimme ottamaan mukaan myös varhaiskasvatuksen. Tiesimme, että Kajaanissa nämä tahot tekevät tuloksekasta yhteistyötä ja halusimme kuulla aiheesta lisää. Kun sitten perhetyö ja päiväkodit suostuivat mukaan ja opettaja hyväksyi aiheen, aloimme työstää opinnäytetyötämme.

Opinnäytetyön aihe on mielestämme tärkeä. Koemme, että perhetyöntekijä päiväkodissa on suuressa roolissa ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Opinnäytetyö antoi meille eväitä ja näkökulmia tulevaisuuden työelämään. Aiheen kanssa työskentely on vahvistanut entisestään näkemystämme moniammatillisten verkostojen ja eri tahojen yhteistyön merkityksestä. Työmuoto vähentää päällekkäisyyttä ja kustannukset pienenevät, mikä taas tuo säästöjä, jotka ovat pinnalla yhteiskunnassamme.

Teoriaosuudessa työntekijän etiikasta ja arvomaailmasta kirjoittaminen herätteli miettimään sitä, kuinka suuressa roolissa työntekijän persoona onkaan sosiaalialan työssä. Omat asenteet pitää pystyä työntämään taka-alalle, vaikka se voikin olla usein vaikeaa. Varsinkin perhetyössä työntekijällä täytyy olla paljon herkkyyttä kunnioittaa perheen yksityisyyttä, koska työntekijä toimii heidän kotonaan. Lisäksi perhe katsoo usein työntekijää ”ylöspäin”. Perhetyöntekijän on tärkeää tiedostaa tämä ja tehdä töitä sen eteen, että asetelma olisi mahdollisimman tasavertainen.

Työn rajaaminen ei ollut meille haastavaa, koska meillä kummallakin on lyhyt ja ytimekäs tyyli kirjoittaa. Mielestämme saimme poimittua työhömmä sen olennaisen tiedon, mitä lukija tarvitsee ymmärtääkseen mistä puhumme. Jo ensimmäisen ohjaajan kanssa sovimme pääotsikoista, joiden alle sitten keräsimme kesän aikana teoriaa. Meidän elämäntilanteisiimme sopi paremmin parityöskentely. Huomasimme yhdessä kirjoittamisen ja asioiden miettimisen hyödyt varsinkin kesällä, jolloin opettajat olivat lomalla ja koulun puolelta ei ollut mahdollista saada ohjausta

ja kommentteja. Yhdessä työskennellessä voi jakaa vastuuta ja motivaation saa paremmin pidettyä yllä. Toimitaan vuoroin toisten kannustajina. Olemme saaneet hyvää harjoitusta myös tulevaa työelämää ajatellen, koska yhteistyötaitomme ovat vielä entisestään kehittyneet opinnäytetyöprosessin aikana.

Kysely oli alun perin tarkoitus toteuttaa jo kesäkuussa, mutta työelämästä nousseen toiveen mukaan sen toteutus siirtyi elokuuhun. Jännitimme, saammeko vastauksia ollenkaan, mutta lopulta olimme positiivisesti yllättyneitä vastausten monipuolisuudesta ja pituudesta. Vastauksia oli mielenkiintoista työstää.

Mielestämme voidaan todeta, että tutkimus onnistui ja saimme vastaukset tutkimusongelmiimme. Vastajilla oli riittävästi aikaa vastata kysymyksiin ja he tekivät sen perusteellisesti. Emme usko, että haastattelemalla olisimme saaneet mitään merkittävää lisätietoa. Nyt vastaajat pystyivät pohtimaan asioita tiimeissä heille sopivana ajankohtana. Haastattelu olisi pitänyt toteuttaa työajan ulkopuolella, että kaikilla työntekijöillä olisi ollut mahdollisuus osallistua siihen. Kysymyksistä pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeitä, että väärinymmärryksen riski olisi mahdollisimman pieni. Vastajille annettiin myös mahdollisuus kysyä meiltä tarkentavia kysymyksiä, mikäli joku kohta lomakkeessa ei avautuisi. Meille ei tullut kysymyksiä kyselylomakkeeseen liittyen ja vastauksista kävi ilmi, että kysymykset oli ymmärretty oikein ja kaikkiin kohtiin oli vastattu, joten tutkimus voidaan todeta luotettavaksi.

Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo myös se, että vastaajat eivät ole tunnistettavissa. Tutkimuksen raportoinnissa halusimme käyttää suoria lainauksia, jotta lukijat pystyvät näkemään aineiston alkuperää. Analysoinnin luotettavuutta lisää se, että tekijöitä oli kaksi. Näin tutkimukselle ja johtopäätöksille ei sokeudu niin helposti kuin yksin tehdessä.

Päiväkodin vastauksista kävi ilmi, että Kajaanin perhetyö on muutoksen alla. Työntekijät eivät osanneet vielä kyselyä tehdessä kertoa mikä kaikki tulee muuttumaan. Kun työmme oli jo lähes valmis, kuulimme harmiksemme leikkauksista. Nyt päiväkotien ei ole enää mahdollista saada perhetyöntekijää käymään yhden lapsen

luona päiväkodilla, vaan perhetyö tehdään kotiin. Juuri tätä aikuisen ja lapsen kahdenkeskistä aikaa päiväkodin työntekijät pitivät hyvänä työmuotona ja se heidän mukaansa rohkaisi perheitä ottamaan perhetyöntekijän myös kotiin. Se myös koettiin antavan tukea ja apua päiväkodin henkilökunnalle lapsen kanssa työskentelyyn.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää niiden perheiden mielipiteitä yhteistyöstä ja sen kautta saadusta avusta, jotka ovat olleet päiväkodin ja perhetyön asiakkaita kyseisissä päiväkodeissa. Lisäksi voisi kysyä sellaisen päiväkodin työntekijöiden mielipidettä, joka ei ole tehnyt juurikaan perhetyön kanssa yhteistyötä, miten he kokevat; olisiko yhteistyöstä hyötyä/sille tarvetta?

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan opettavainen. Aikataulutuksen kanssa meille ei tullut kiirettä, vaikka kyselyn ajankohta siirtyi ja elämässämme tapahtui monenlaisia merkittäviä asioita kesän aikana, jotka veivät aikaa ja energiaa. Opimme teorian lisäksi paljon myös itsestämme ja asioiden priorisoinnista. Vaati aika paljon itsekuria saada itsensä tietokoneen ääreen kirjoittamaan kesän hellepäivinä, mutta niinpä vain sekin tuli tehtyä. Meille jäi vielä ”positiivinen jano” aihetta kohtaan, mikä kertoo valinnan olleen oikea. Jos tekisimme työn nyt uudelleen, ottaisimme todennäköisesti mukaan myös perheet ja heidän mielipiteensä yhteistyön sujumisesta. Tämä näkökulma jäi nimittäin mietityttämään meitä paljon, kuinka he ovat asiat kokeneet. Toki perheiden mukanaolo olisi vaatinut aika paljon lisätyötä meille. Mielestämme koko prosessi meni lopulta niin sujuvasti ja hyvin, että miettimisenkään jälkeen emme oikein keksineet mitään moitittavaa. Koulun puolelta saatu onnistunut ohjaus on kannustanut meitä eteenpäin silloinkin, kun oma epävarmuus on nostanut päätään.

LÄHTEET

Burns, N. & Grove, S. K. 1997. *The Practice of Nursing Research. Conduct, Critique & Utilization*. Philadelphia: W. B. Saunders Company.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Työpapereita 9/2008. Helsinki. Stakes. Viitattu 20.7.2016. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T9-2008-VERKKO.pdf>

Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle –työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki. Erikoispaino Oy.

Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. *Oppilashuollon käsikirja*. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki. Oy FINN LECTURA Ab.

Huhtanen, K. 2007. *Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa*. Juva. PS-kustannus.

Johansson, M. & Berg, L. 2011. *Opastava yhteistyö perheiden kanssa*. Helsinki. Profami Oy.

Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2011. Eheä kasvupolku- haaste yhteistyölle. Teoksessa *Varhaiskasvatuksen käsikirja*, 77–92. Toim. Hujala, E. & Turja, L. Jyväskylä. PS-kustannus.

Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa *Kasvatusvuorovaikutus*, 91–108. Toim. Rasku-Puttonen, H. Tampere. Vastapaino.

Karila, K. & Nummenmaa, A R. 2001. *Matkalla moniammatillisuuteen*. Kuvauskohteena päiväkotit. Juva. WSOY.

Kihlman, E. 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*, 93–117. Toim. Reijonen, M. Jyväskylä. PS-kustannus.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa *vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa*, 73–102. Toim. Keskinen, S. & Virjonen, H. Helsinki. Tammer-Paino Oy.

Koivunen, P-L. 2009. *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. Jyväskylä. PS-kustannus.

L13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös Säädospankki Finlexin sivuilla. Viitattu 7.6.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a>

- L19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki. Säädos Säädospankki Finlexin sivuilla. Viitattu 18.3.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. 2.painos. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Perhetyön tieto, 7-38. Toim. Vuori, J. & Nätkin, R. Tampere. Vastapaino.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Varhaiskasvatus. Viitattu 18.3.2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/?lang=fi>
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. 1999. Lärandets grogrund. Lund. Studentlitteratur.
- Puustinen, U. 2011. Jääkö asiakas jalkoihin? Motiivi 5/2011. Viitattu 8.10.2016 <http://motiivi.jhl.fi/portal/?a=getArticle&issueId=18&articleId=311>
- Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?”- ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Voimaa perhetyöhön. arjen tuki ja ammatilliset verkostot, 7-15. Toim. Reijonen, M. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 27.4.2016. <http://www.julkari.fi/handle/10024/77129>
- Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, S., Tapio, N. & Vilén, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön, 207–256. Toim. Vilén, M. Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. Helsinki. Kirjapaja.
- Talentia ry 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 6. painos. Helsinki.
- Taskinen. S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1-2. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8. uudistettu painos. Helsinki. Tammi.
- Uusimäki, M. 2005a. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot, 17–42. Toim. Reijonen, M. Jyväskylä. PS-kustannus.

Uusimäki, M. 2005b. Perhetyötäkö kaikki? Julkaisusarja 20. Oulu. Pohjois-Suomen osaamiskeskus. Viitattu 15.7. 2016. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_20.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Luonnos. Opetushallitus. Viitattu 16.10.2016. http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016_LUONNOS.pdf

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Seppänen, P, Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön, 9-56. Toim. Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N & Toivanen, R. Helsinki. Kirjapaja.

Vilén, M., Tapio, N., Janhunen, T., Nissinen, L. & Seppänen, S. 2010. Ammattina perhetyö. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön, 62–98. Toim. Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N & Toivanen, R. Helsinki. Kirjapaja.

LIITE 1

|

Hei!

Kesä alkaa olla takanapäin ja lähestymme teitä sovitusti opinnäytetyöhömmme liittyvällä tutkimuksella.

Olisitteko ystävällisiä ja jakaisitte kyselylomakkeet alaisillenne. Lomakkeita on päiväkodeille yksi tiimiä kohti ja perhekeskuksen perhetyöntekijöille molemmille omat. Mukana on kirjekuori, johon pyytäisimme teitä keräämään täytetyt lomakkeet ja postittamaan meille 31.08.2016 mennessä. Jos teillä on kysyttävää, meidät tavoittaa sähköpostilla osoitteesta [REDACTED]

Suuret kiitokset vaivannäöstä! 😊

Ystävällisin terveisin

Eeva-Riitta ja Petriina

LIITE 2

KYSELYLOMAKE

Hei!

Kiitos jo etukäteen, kun vastaat kyselyymme!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Vaasasta. Varhaiskasvatuksen ja perhetyön välinen yhteistyö valikoitui aiheeksemme, koska sen toteutuminen käytännössä kiinnostaa meitä. Koemme lapsen ja perheen varhaisen tukemisen tärkeäksi. Mielletämme varhaisessa vaiheessa ja heti huolen herättyä annettava tuki on paras keino ennaltaehkäistä myöhemmät vakavammat ongelmat. Haluamme lisätä opinnäytetyömme kautta tietoisuutta varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimivan yhteistyön merkityksestä.

Tutkimus toteutetaan kahden Kajaanissa olevan päiväkodin työntekijöille sekä lisäksi siihen osallistuu kaksi perhekeskuksen työntekijää. Paikaksi valikoitui Kajaani, koska toinen opinnäytetyön tekijöistä on työskennellyt yhdessä tutkimukseen osallistuvassa päiväkodissa. Kokemuksemme mukaan perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tehdään Kajaanissa toisin kuin monissa muissa kaupungeissa. Toisella meistä opinnäytetyöhön sisältyy lastentarhanopettajan pätevyyden saaminen.

Kyselyyn voi vastata myös yhdessä työkavereiden kanssa! ☺

Tilan loppuessa jatkakaa käänttöpuolelle.

1. Millaista yhteistyötä varhaiskasvatus ja perhetyö tekevät Kajaanissa tällä hetkellä?

2. Mitä mieltä olet työntekijänä yhteistyön toimivuudesta ja merkityksellisyydestä?

LIITE 2

Yhteistyöterveisin Eeva-Riitta ja Petriina

Mikäli ilmenee kysyttävää, meihin saa yhteyden osoitteesta

Palautathan lomakkeen 31.08.2016 mennessä.

LIITE 3

PERHETYÖN PYYNTÖ -LOMAKE

Kalnuun sosiaali- ja
terveydenhuollon kuntayhtymä
Perhepalvelut

Perhetyön pyyntö 1 (2)

Saapunut pvm ___ / ___ 20 ___

Äidin nimi	
Henkilötunnus	Puhelin
Isän nimi	
Henkilötunnus	Puhelin
Lapset (nimi ja henkilötunnus)	
Osoite	

Perheen tiedot

Perheen nykytilanne (huolenaiheet)
Perheen aikaisemmat palvelukontaktit (esim. perheneuvola, mielenterveyspalvelut)
Perustelut perhetyön tarpeelle

Palkka ja päivämäärä
Pyynnön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys sekä puhelinnumero

Palkka ja päivämäärä
Työntekijän allekirjoitus ja nimenselvennys sekä puhelinnumero

LIITE 4

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muuhun aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 3.5.2016 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: _____

Eeva-Riitta Laukkanen

Päiväys: 3.5.2016 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: _____

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

Myönnetty anomuksen mukaan

Hylätty

Myönnetään seuraavin korjauksin

Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä

Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 12.05.2016

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys SIRTA LEMPAINEN VIKKARIN KASVATUKSEN JOHTAJA

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

LIITE 5

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muuhun aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Päätöksellisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 3.5.2016 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Eeva-Riitta Loukkanen

Päiväys: 3.5.2016 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: _____

Lähteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

- Myönnetty anomuksen mukaan
 Hylätty
 Myönnetään seuraavin korjauksin

- Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
 Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 8.7.2016

Allekirjoitus _____

Nimen selvitys YARJA JUPPI

KAINUUN SOSIAALI- JA
TERVEYDENHUOLLON
KUNTAYHTYMÄ

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3